

LINGVOKULTUROLOGIYA TUSHUNCHASI, VAZIFALARI VA METODLARI

Hilola Erkiyor qizi Mamadiyorova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

mamadiyorovahilola@gmail.com

Ilmiy rahbar: dots. **Z.I.Sanakulov**

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

z.sanakulov@cspi.uz

ANNOTATSIYA. Maqolaning mazmuni lingvokulturologiya tushunchasi, uning vazifalari, metodlari va ahamiyatini, bugungi kunda jahon tillari miqyosidagi tilshunoslikda tutgan o'рни va ahamiyatini yoritishdan iborat.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, madaniyat, metod, tilshunoslik, ekstralingvistika, lingvistika, kognitiv lingvistika.

CONCEPT, TASKS AND METHODS OF LINGUCULTUROLOGY

ABSTRACT. The content of the article is to shed light on the concept of linguistic culture, its tasks, methods and importance, its role and importance in the linguistics of world languages today.

Key words: linguistics, culture, method, linguistics, extralinguistics, linguistics, cognitive linguistics.

ПОНЯТИЕ, ЗАДАЧИ И МЕТОДЫ ЛИНГУКУЛЬТУРОЛОГИИ

АННОТАЦИЯ. Содержание статьи призвано пролить свет на понятие лингвокультуры, ее задачи, методы и значение, ее роль и значение в лингвистике мировых языков сегодня.

Ключевые слова: лингвокультурология, культура, метод, лингвистика, экстралингвистика, лингвистика, когнитивная лингвистика.

KIRISH. Bizga ma'lumki, zamonaviy tilshunoslikka dunyo bo'ylab yangi sohalar kirib kelmoqda. Sotsiolingvistika, matn lingvistikasi, genderlingvistika, kognitiv lingvistika, lingvokulturologiya shular shumlasidandir. Insonlar va til va madaniyatning o'zgarib borishi bugungi ilmiy tadqiqotlar markazida turibdi. Madaniyat tushunchasi esa bundagi eng muhim tushuncha hisoblanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR. Madaniyat soʻzi koʻp maʼnoga ega. Soha adabiyotlarida bu soʻzning 400 dan ortiq taʼriflari mavjud. Bizga ushbu soʻz asosiy maʼnosida uchraydi. Lingvokulturologiya fani til va madaniyatning almashinuv aloqalari bilan shugʻullanadi. Lingvokulturologiya va madaniy ilmiy lingvistika bir-biridan tajriba metodlari va tajriba predmetlarida farq qiladi. Bugungi kunda lingvokulturologiya til va madaniyatning oʻzaro aloqadorligi va ularning bir-biriga taʼsirini oʻrganuvchi fan hisoblanadi. Buning uchun V.I.Karassikning bir qator sabablari bor. Birinchidan, bu quyidagilar bilan bogʻlangan: jahon muammolarining shiddatli globallasuvi, turli masalalarni hal qilishda turli xalqlarning xulq-atvori va muloqotining universal va oʻziga xos namunalariga boʻlgan ehtiyoj hisobga olinishi kerak, madaniyatlararo tushunmovchilik ehtimoli yuqori boʻlgan bunday vaziyatlarni oldindan bilish zarurati. Ikkinchidan, bu rivojlanishga qaratilgan ijtimoiy fanlar obyektiv integrativ tendensiyasidir.

Lingvokulturologiyani 3 ta taʼrif asosida solishtiramiz:

1. Bu madaniyat va tilning oʻzaro taʼsirlarni tekshiradigan murakkab ilmiy intizomdir va bu jarayon subyektlarning yaxlit tuzilishi sifatida ularning lingvistik va ekstralingvistik mazmuni birlikda koʻrib chiqiladi. (V.Vorobyov)

2. Lingvokulturologiya etnolingvistikaning til va madaniyatning oʻzaro muvofiqligi va oʻzaro sinxron taʼsirlarini tekshiradigan va tavsiflaydigan bir qismidir. (V.Teliya)

3. Tilshunoslik va madaniyatshunoslik oʻrtasidagi chegarada paydo boʻlgan va mustaqillikka intiluvchi bu fan tilda aks etgan va qayd etilgan madaniy hodisalarni tadqiq qiladi. U maʼnaviy madaniyat orqali til faktlarining tarixiy va hozirgi faktlariga nazar soladi.

Yuqoridagi tushuntirishlardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, V.V.Vorobyovning fikriga koʻra lingvokulturologiyaning vazifalari madaniyat va tilning munosabatlarini oʻrganishga asoslanadi. Teliya esa ushbu fanni til va madaniyat oʻrtasidagi bogʻliqlik deb tadqiq qiladi va tavsiflaydi. V.A.Maslovaning fikriga koʻra, lingvokulturologiya tilda mustahkam tarixiy va zamonaviy madaniy hodisalarni tadqiq qiladi.

Boshqa tomondan olib qaralganda, lingvokulturologiya til va nutq boshqalari orasida faqatgina obyekt boʻlmasa va shuningdek, ular faqatgina madaniyatlarni talqin qilish vositalari boʻlmasa, u tilshunoslikka ham kiradi. Haqiqiy tadqiqot obyekti leksik, sintaksis, morfologiya va boshqalar shaklida ham ularning muloqotida ham tabiiy tillar boʻlib qoladi. Til va gapirishga diqqat qilish nafaqat lingvistik jihatdan, balki ilmiy madaniy jihatdan ham asoslanadi. Rus madaniyat semiotigi Yuriy Lotman bunga tilda, jumladan, tillarda boshqa semiotik,

shuningdek, lingvistik yoki qisman lingvistik tizimlar (san'at, adabiyot, musiqa)ni tashkil qiladigan va bir-biri bilan o'zaro bog'laydigan madaniyatlarning tashkiliy markazi sifatida qaraydi. Shu sababli ilmiy tilshunoslikdagi madaniyat attributi va murojaat so'zini qaytarish mumkin. Biroq bu lingvistik asoslash yoki uslubiy asosdan ko'ra, tilshunoslikning madaniy-ilmiy kengaytmasi kamroq bo'ladi. Madaniyat fani sifatida madaniyatni ilmiy yo'naltirish belgilari va belgilar tizimlarining funksiyalari nazarda tutiladi.

XULOSA. Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, tilshunoslikda va tarjimashunoslikda bugungi kunda lingvokulturologiya va uning sohalari alohida ahamiyat kasb etadi. Lingvokulturologiya tadqiqotining asosiy metodlari tillar va madaniyatlarning hech qanday to'siq va kamchiliklarisiz taqqoslanishi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Allaberdiyevna, S. Z. (2022). Development of intercultural communication competence in teaching foreign languages. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 2(1.5 Pedagogical sciences).
2. Протасова Н.А. Лингвокультурология. Могилев МГУ имени А.А. Кулешова, 2018.